

ХРОНІКА

VI МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ «УКРАЇНСЬКА МОВА І СФЕРА САКРАЛЬНОГО»

23–24 жовтня 2025 року в м. Києві відбулася VI Міжнародна конференція «Українська мова і сфера сакрального», організована Інститутом української мови НАН України, Київською православною богословською академією та Мовознавчою комісією Наукового товариства імені Шевченка. У заході взяли участь близько 50 науковців із провідних українських наукових установ, закладів вищої освіти та дослідницьких центрів Польщі, Австрії, Канади й США.

Цьогоріч серед численних тем конференції центральною стала **мовно-історична проблематика**, присвячена вивченню церковнослов'янської мови української редакції, історії української писемності, пам'яток XVI–XVIII ст., їх ролі у формуванні української літературної мови та культури. Значну увагу приділено також перекладознавчим аспектам біблійних і богослужбових текстів, особливостям релігійної лексики тощо. Саме ці історико-мовні теми домінували на пленарному засіданні та першій секції конференції, де були представлені найважливіші дослідження та аналітичні матеріали.

На пленарному засіданні член-кореспондент НАН України **В.М. Мойсієнко** (Житомир) у доповіді «Церковнослов'янська мова і розвиток української писемності» на основі корпусного зіставлення регіональних редакцій церковнослов'янської мови показав, що між ними були переважно фонетико-морфологічні та графічні відмінності. Дослідник підкреслив необхідність визначення стабільного набору ознак української редакції, що дозволить науково обґрунтовано датувати тексти та простежити шляхи поширення мовних практик; він також наголосив на провідній ролі Києва як одного з перших скрипторіальних центрів, які вплинули на розвиток писемності на землях Давньої Русі.

Професор **Г.М. Наєнко** (Київ / Лодзь) у доповіді «Руська редакція церковнослов'янської мови — до визначення ознак» проаналізувала Супрасльський збірник Матвія Десятого 1507 р., виявивши, що церковнослов'янська мова того часу не була статичною. Вона розвивалася у взаємодії з місцевими

книжними традиціями та зазнавала наддіалектних і регіональних впливів, у тому числі книжної простої та народнорозмовної мови. Г.М. Наєнко запропонувала систематизацію цих впливів, чітко розмежувавши інтерфемери південнослов'янського походження, київського ізводу та народні елементи.

Професор **Л.П. Гнатюк** (Київ) у доповіді «*Воскресні богослужіння Київського Октоїха 1629 року як джерело дослідження акцентуаційної специфіки української редакції церковнослов'янської мови*» здійснила детальний аналіз акцентної системи пам'ятки. На підставі порівняння з московськими аналогами вона виявила стабільні відмінності в наголошуванні лексем, що свідчить про проникнення української народної акцентуаційної норми в богослужбові тексти та формування специфічної української церковної вимови.

Професор **М. Мозер** (Відень) у доповіді «*Ще раз про церковнослов'янську мову української редакції середини XVIII ст.*» проаналізував різножанрові твори Мануїла Козачинського, написані слов'яноноруською мовою. Він виокремив її системні ознаки, зокрема відмінювання, дієслівні форми, варіанти кінцевих флексій і графічні норми, які демонструють мовну практику українських книжників.

Професор **Г.М. Дидик-Меуш** (Львів) у доповіді «*Релігійний сюжет і "Словник української мови XVI – першої пол. XVII ст.": писемне джерело як розширений контекст для семантизації*» довела, що для повноцінної семантизації лексеми в історичному словнику необхідно враховувати не лише окреме речення чи його фрагмент, а й цілісний текст, оскільки семантика староукраїнських пам'яток часто реалізується через сюжетну, богословську та жанрову специфіку, що є ключовим для історичної лексикографії.

На першій секції «**Українська церковно-релігійна писемність: жанри, тексти, джерела**» були представлені дослідження мовних особливостей різних жанрів писемності XVI–XVIII ст. **Р.О. Коца** (Київ) розглянула учительні Євангелія як джерело регіональних варіантів староукраїнської мови; **У.Б. Добосевич** (Львів) показала мовотворчі тенденції в жанрі учительних Євангелій кінця XVI – першої половини XVII ст.; **О.О. Суховій** (Київ) проаналізувала особливості гібридної мови проповідей Варлаама Ясинського, а **Т.Й. Висоцька** (Львів) висвітлила мовні особливості передмов до богослужбових книг. **Р.Є. Кисельов** (Київ) дослідив риторичні формули вітань у курсах риторики Києво-Могилянської академії XVII – початку XVIII ст.

На секції були представлені також дослідження кодикографічного спрямування (**Н.В. Заболотна** (Київ), **Т. Шманько** (Львів)), що не лише документують матеріальну й текстуальну сторону книжкової спадщини, а й створюють цінний лінгвістичний корпус, який дозволяє реконструювати історичні форми української та церковнослов'янської мов. **Ю.В. Осінчук** (Львів) продемонстрував, як російська історична лексикографія включила до власного джерельного корпусу тексти, створені на українській етномовній території, і окреслив основні шляхи повернення цієї джерельної спадщини.

На секції «**Переклад біблійних та літургійних текстів**» учасники обговорили діалектні варіанти перекладів богослужбових книг (**Т.В. Шмігер**, **М.В. Гнатюк**), семантичні особливості богословських термінів (прот. **О. Кожушний**, **Г.В. Тимошик**), апофатичний підхід у перекладі (**О.С. Жабенко**), стратегії перекладу грекомовної патристики (**Т.М. Тимо**), а також паратекстуальні виміри синхронних українських перекладів Святого Письма (**О.В. Дзера**).

На підсумковому пленарному засіданні **Н.В. Пуряєва** (Київ) у доповіді «*Українські літургійні переклади: пошук стилістичної рівноваги*» наголосила на балансі між українською мовою перекладу та максимально точним відтворенням церковнослов'янської оригінальної мови, що визначає розвиток українського богослужбового стилю.

Також презентовано нове видання — «*Воскресні богослужіння київського Октоїха 1629 року*» (**М. Качмар**, **Н. Бондар**, **Ю. Осінчук**), яке є унікальним джерелом для дослідження української редакції церковнослов'янської мови, її акцентних рис і впливу народної мови.

Ухвала конференції:

1. Опублікувати матеріали конференції в колективній монографії «Українська мова і сфера сакрального».
2. Підтримати системне вивчення історії церковнослов'янської мови української редакції та її впливу на формування української літературної мови.
3. Сприяти розвитку перекладознавчих студій у сфері біблійних і богослужбових текстів.
4. Рекомендувати продовжити лінгвістичний аналіз релігійного дискурсу, зокрема лексики, семантики, акцентології, стилістики та прагматики.
5. Заохочувати міждисциплінарні підходи до дослідження взаємодії мови, культури та релігії.

6. Провести наступну конференцію у 2028 році з розширенням тематики питаннями лексикографії, термінології та мовної норми церковно-релігійного стилю.

Н.В. Пуряєва